

**ПРОБЛЕМИ ЖАНРОВОГО ВЗАЄМОПРОНИКНЕННЯ ТА
РОЗВИТКУ СТИЛЮ ПИСЬМЕННИКА У СВІТЛІ НАУКОВОЇ
СПАДЩИНИ М. П. ТКАЧУКА**

*Бородіца Світлана,
кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
boroditsa_s@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8369-396X>*

**МАСШТАБНА ПОСТАТЬ ЮВІЛЯТА (ДО 75-РІЧЧЯ ПРОФЕСОРА
МИКОЛИ ТКАЧУКА)**

Мені випало щастя жити одному часі з Професором – моїм Учителем і Наставником. Тому наше завдання – поділитися найбільш дорогоцінними моментами спілкування, співпраці, дозвілля, щоб увиразнити доволі складний та об’ємний портрет Людини і Вченого.

Блаженніший Святослав говорить: «Бо великою є та людина, у якій Боже слово принесло плід сторицею. Життя такої людини має зміст і воно слугує світлом... для інших людей» (із проповіді). Так щедро і великодушно дароване Миколою Платоновичем Ткачуком слово-світло об’єднує нас, заохочує до завзятої праці, стає напуттям: добре «робити своє», незмінно будучи суголосними часові.

Академічний світ тому і сприйняв його аналітичне вдивляння в українське та світове письменство. Літературознавчий професіоналізм – то надзвичайна творча працездатність і неймовірна ерудиція, котра вражає обсягом наукової лектури ювілята, що охоплює не лише творчість українських письменників-класиків (І. Котляревський, Л. Боровиковський, М. Шашкевич, Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, Ю. Федькович, В. Стефаник, Б. Лепкий, М. Хвильовий, М. Стельмах, О. Гончар, П. Загребельний та ін.), а й широкий контекст української (еміграційної, шістдесятників, вісімдесятників, сучасної) та

зарубіжної (французької, польської, сербської, хорватської, чеської та ін.) літератур. Як проникливий інтерпретатор, Микола Ткачук має за професійний обов'язок «дбати про ліквідацію “білих плям” в нашій історії, культурі та літературі і тим самим дбати про створення цілісної концепції розвитку української національної культури» [2, с. 22].

Злет і розкриття творчої і наукової індивідуальності Миколи Ткачука розпочинаються в Житомирі, культурне середовище якого в 60-их – початку 70-х років ХХ ст. гуртував відомий перекладач, поет, мистецтвознавець, священик Микола Хомичевський, знаний під псевдонімом Борис Тен. Саме в «інтелектуальному середовищі Бориса Тена» відбулася особистісна самоідентифікація майбутнього літературознавця. Це й зумовило намагання молодого науковця відповідати високим вимогам сучасного літературознавства. Найпромовистіші тому свідчення – успішний захист у 1979 році кандидатської дисертації «Естетична концепція людини-трудівника в романах М. Стельмаха» (Київський державний педагогічний інститут, що нині носить ім'я Михайла Драгоманова) під керівництвом відомого професора Петра Хропка, а в 1998 році – докторської дисертації «Жанрова структура прози Івана Франка (Бориславський цикл та романи з життя інтелігенції)», науковим консультантом якої був професор Роман Гром'як. Цілком природно, що добірне інтелектуальне середовище вплинуло на наукову працю Миколи Платоновича, зокрема на розширення тематичного діапазону публікацій 1990-2000-х років (В. Сосюра, С. Будний, І. Жиленко, Д. Павличко, С. Сапеляк, Б. Бойчук та ін.). Уважне і глибоке прочитання художніх текстів дало можливість Миколі Ткачуку сказати своє вагоме слово в українській науці.

Сьогодні професор – академік Академії наук вищої школи України, Заслужений діяч науки і техніки України, член Національної спілки письменників України, харизматичний талановитий науковець у потужному колі знаних літературознавців – друзів та однодумців Миколи Жулинського, Миколи Зимомрі, Ольги Куцої, Наталії Поплавської, Володимира Працьовитого, Ростислава Радишевського, Григорія Семенюка, Анатолія Ткаченка, Степана

Хороба та ін., його біобібліографічний покажчик містить понад 400 наукових розвідок, статей, рецензій, монографій. Олександр Астаф'єв слушно зазначав, що «наукова праця Миколи Ткачука – дивовижний синтез вродженого відчуття краси, аналітики і майстерності, покликаних якомога повніше й об'ємніше сформулювати уявлення про сучасний літературний процес» [1, с. 19].

Зауважимо, що, позбавлені надмірностей академічної мови, наукові студії Миколи Платоновича цікаво читати. Його фірмовий стиль – жанр розлогого, панорамного огляду, вихід на широкі узагальнення про тенденції і закономірності літературного процесу. Ваговиту непоквапливість, зваженість кожного слова, оригінальність думки, точні зауваги простежуємо в усіх монографіях ювілята (а їх понад 20!).

Винятково мудрий у відкритті прихованого, забутого, проскрибованого (наприклад, у дослідженнях творчості поетів Празької школи, Нью-Йоркської групи, Київської школи та ін.) чи концептуальному осмисленні творів українських класиків у новому естетичному вимірі. Тому цілком закономірно знаний професор із чималим педагогічним досвідом викладання української літератури від сільської школи до вищої спрямовує свою пильну увагу на написання шкільних підручників, навчальних посібників. Цінним доробком літературознавця є підручник з української літератури для 11 класу, у співавторстві – для 9 і 10 класів, хрестоматія «Срібний птах» та ін. Поділяємо думку авторитетних Ростислава Радишевського, Миколи Зимомрі, Івана Зимомрі, що «уболівання Миколи Ткачука за дослідницьке спрямування на вирізнення правди, духовних параметрів дійсності – постійні. З цього погляду, його праця – сподвижницька» [3, с. 20-21].

Та все ж «візитівкою» тернопільського літературознавства є кафедра історії української літератури, любовно виплекана й тривалий час очолювана професором М. Ткачуком. У цей «золотий» «ткачуковий» період вона набрала творчого ритму й інтелектуального розгону. Кафедра історії української літератури – це високий фаховий рівень, інноваційні методики викладання, творчий підхід, культивування національних основ життя і загальнолюдських

цінностей. Завдяки творчій енергії і цілеспрямованій праці професорів Романа Гром'яка і Миколи Ткачука в українській науці сформувалася наратологічна школа, що продуктивно об'єднала провідних літературознавців Тернопілля: Леся Вашків, Владислав Гижий, Марія Данилевич, Ірина Добрянська, Ольга Куца, Наталія Кучма, Зоряна і Мар'яна Лановик, Василь Махно, Ігор Папуша, Галина Ступінська, Володимир Ступінський, Любов Царик. Микола Платонович завжди дбав про розвій науково-педагогічного потенціалу нашої кафедри, забезпечуючи спадкоємність наукових традицій. Закладені ним міцні теоретико-методологічні підвалини формували і формують наукові горизонти молодих дослідників (Леся і Владислав Гижі, Світлана Журба, Віра Качмар, Іванна Луцишин, Алла Панасюк, Марта Руденко, Тетяна Скуратко, Олександр Ткачук та ін.), котрі, у свою чергу, скеровують увагу своїх бакалаврів, магістрантів, аспірантів на дослідницьке поле, вихідні позиції завжди сучасного наукового доробку Вчителя.

Засвідчуючи високу оцінку діяльності ювілята, живучість його наукових ідей, прагнемо «до максимальної повноти “олюднення”..., пам'ятаючи, що кожен факт, кожен штрих... становить для нас цінність» [2, с. 19]. Сьогодні – час учнів і послідовників, котрі нарощуватимуть «силу духа», за І. Франком, нашого Професора, чий гострий розум й незмінне почуття гумору виводять за умовні вікові та часові межі. І нехай кожному з нас зустрічаються на шляху люди, як Він, посилюючи бажання бути корисними Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астаф'єв О. Літературознавча концепція Миколи Ткачука в контексті розвитку сучасної науки про літературу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство: Збірник наукових праць з нагоди 60-річчя доктора філологічних наук, професора Миколи Ткачука / за ред. д. ф. н. Н. М. Поплавської*. Тернопіль: ТНПУ, 2009. Вип. 27. С. 8-10.

2. Жулинський М. *Із забуття – в безсмертя* (Сторінки призабутої спадщини). Київ: Дніпро, 1990. 447 с.

3. Зимомря М., Радишевський Р., Зимомря І. Світ духовних устремлінь і наукових звершень. Миколі Ткачуку – 70. *Вічність слова. Науковий збірник на пошану доктора філологічних наук, професора Миколи Ткачука* / за ред. проф. Р. Радишевського, проф. М. Зимомрі. Київ-Тернопіль-Дрогобич-Ужгород: ТИМРАНИ, 2019. С. 4-25.

Лановик Зоряна,
 доктор філологічних наук, професор,
 Тернопільський національний педагогічний
 університет імені Володимира Гнатюка
m-z@ukr.net
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3260-9887>

Лановик Мар'яна,
 доктор філологічних наук, професор,
 Тернопільський національний педагогічний
 університет імені Володимира Гнатюка
m-z@ukr.net
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1261-120X>

«ВЧИТАТИСЯ І ПЕРЕЖИТИ»: РОЛЬ ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ТКАЧУКА У СТАНОВЛЕННІ НЕЗАЛЕЖНОГО УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Проголошення незалежності України як самостійної держави, до якої століттями прагнув український народ, дало початок цілком новим процесам і явищам у просторі східноєвропейської історії. Це призвело до зміни основоположних парадигм суспільного буття, в тому числі й наукової сфери. В українській науці, яка століттями підпорядковувалася ідеології колонізаторів – спочатку царської Росії, а згодом її наступнику – радянському режиму – почалася епоха переходу на нові теоретико-методологічні засади і дослідницькі принципи. Літературознавство як одна із найбільш ідеологічних галузей, що зазнавала найжорсткіших переслідувань і утисків у радянські часи, потребувало цілковитої ревізії, перегляду попередніх напрацювань та чинних теорій.